

PÅ VEI TIL VOKSENLIVET
BPA

Dette prosjektet er støttet av Stiftelsen Dam

Foto: Charlotte Åsland Larsen og Anita Hanken

Design: mrwho.no

Trykk: Rolf Ottesen

Papir: Scandia 2000

Opplag: 1000

INNHold

Å FINNE SIN VEI TIL VOKSENLIVET	4	ORGANISERING	38
		Ulike tilbydere	38
		Arbeidsgiveransvaret	38
RETTE TIL BPA OG ANDRE		Arbeidsleder og medarbeidsleder	38
HJELPETJENESTER.....	6	Fordeling av timer	39
Historien bak BPA.....	6	BPA på reise	39
Hva BPA omfatter	10	Råd ved ansettelse	40
Hva BPA ikke omfatter	10	Egenandel	40
Hvem kan få BPA?	10	<i>Muligheter med medlevertturnus</i>	43
Hvordan søke om BPA.....	12		
Kommunen vurderer bistandsbehovet	14	MEDBESTEMMELSE	48
BPA når du skal studere	15		
Klageadgang	17	LENKER OG LITTERATUR.....	49
BPA – passer det for alle?.....	17	Viktige lenker som omhandler BPA:	49
<i>Aktivt liv med BPA</i>	19	Anbefalt litteratur	49
BPA kan kombineres	26		
Ikke knyttet til boform	26		
Praktisk bistand og opplæring	26		
Støttekontakt	26		
Hjemmesykepleie og enkle helsetjenester	27		
Avlastning for foreldre med hjemmeboende barn... ..	27		
Faglig forsvarlighet.....	28		
<i>Bygget drømmeboligen sammen</i>	31		

Å FINNE SIN VEI TIL VOKSENLIVET

Veien til voksenlivet kan ligge som en åpen slette, eller som en ugjennomtrengelig skog. Noen får en lengre vei enn andre, men alle trenger vi å leve selvstendige og aktive liv. Deltakelse og selvbestemmelse er viktige elementer som påvirker hvordan vi kjenner oss, og vår oppfatning av hvem vi er.

Mennesker med funksjonsnedsettelse vil naturlig ha behov for verktøy som kompenserer for funksjoner andre tar for gitt. Assistanse vil kunne være et slikt frigjøringsverktøy.

Riktig og tilstrekkelig assistanse er en forutsetning for en trygg og god bosituasjon, men kommer sjelden av seg selv. Kunnskap om muligheter og rettigheter er viktig for å oppnå gode løsninger som fungerer for deg.

Ofta får de vanskeligste sakene plass i mediebildet, nettopp fordi de trenger en bedre løsning. Da er det lett å glemme at det også fins de som er fornøyde med egen bosituasjon, og som opplever at assistansebehovet blir ivaretatt.

Ved å lytte til andres erfaringer får du et godt utgangspunkt for å treffe egne valg. Selv om mange kan ha meninger om hva som passer best,

er det likevel bare du og dine nærpåsoner som vet hva som er riktig for deg.

Når du planlegger å søke assistanse, vil det være en fin start å skrive ned hvilke behov du har i dag, og hvilke endringer som vil komme i overgangen til egen bolig. En slik kartlegging kan bidra til å sortere tanker og klargjøre hva som må til for å flytte hjemmefra.

Dette er viktige punkter å ivareta for en aktiv og selvstendig tilværelse:

- » **Planlegging av egen hverdag:** ukeplan, inngå og holde avtaler
- » **Praktiske gjøremål:** husarbeid, personlig hygiene
- » **Helse:** kosthold og trening, legebesøk og tannlegebesøk
- » **Personlig økonomi:** planlegging, innkjøp og forsikringer, betale regninger
- » **Sosiale relasjoner:** ta initiativ og følge opp vennskap/sosialt nettverk
- » **Fritid:** interesser og aktiviteter som gir glede

RETTE TIL BPA OG ANDRE HJELPETJENESTER

HISTORIEN BAK BPA

Idéen bak brukerstyrt personlig assistanse (BPA) stammer fra Independent living-bevegelsen i USA på 1960-tallet. En gruppe studenter med nedsatt funksjonsevne mente at de selv visste best om sin egen situasjon, og ønsket mer uavhengighet, selvbestemmelse og deltakelse i samfunnet.

I Norge ble BPA innført som en forsøksordning i 1990.

Evalueringsrapporter fra Ressurssenteret for Omsorgstjenester (1997) og fra Østlandsforskning (1997 og 1998) viste at 83 prosent av deltakerne mente livskvaliteten deres hadde blitt bedre. Økt fleksibilitet, større forutsigbarhet, følelse av å bli respektert, færre hjelpepersoner og muligheten til et aktivt liv ble framhevet som årsakene til dette.

I 1999 slo Odeltingsproposisjon nr.8 (1999-2000) fast at:

«Innen de timerammer som kommunens vedtak om praktisk bistand angir, kan brukeren styre hvem han/hun vil ha som hjelper(e), hva assistenten(e) skal gjøre, hvor og til hvilke tider hjelpen skal gis. Brukerstyringen vil være et middel til å bidra til bedre ressursutnyttelse og kvalitetssikring. Målet er å bidra til at brukeren får et aktivt og mest mulig uavhengig liv til tross for sterk funksjonshemming. Tjenesten skal være en del av de samlede kommunale omsorgstjenester og knyttes til personen - ikke til boligen.»

FN-konvensjonen for rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) kom i 2006.

Den slår fast at mennesker med nedsatt funksjonsevne må få tilgang til ulike støttetjenester, «herunder den personlige bistand som er nødvendig for å kunne bo og være inkludert i samfunnet og å forhindre isolasjon eller segregering fra samfunnet».

Den viktigste milepælen kom likevel i 2015, da BPA-ordningen ble rettighetsfestet i Norge.

I dag er BPA et viktig bidrag til likeverd, likestilling og samfunnsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne. BPA er et hjelpemiddel som gir muligheten til å leve et liv på lik linje med andre. Det gir bedre forutsetninger for utdanning, yrkesdeltakelse og det å leve et aktivt og selvstendig liv.

Med BPA bestemmer du selv hvem som skal assistere deg, hva du ønsker assistanse til, hvor du ønsker assistansen, og hvordan.

Utdrag fra Pasient- og brukerombudets årsmelding 2018 (s.14-15):

Brukerstyrt personlig assistanse

– en ordning ute av kurs?

Ordnningen med Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) har uønskede variasjoner mellom kommuner når det gjelder tildeling av tjeneste, både i omfang og hvordan BPA sees i sammenheng med andre tjenester. Ombudene er kjent med tilfeller der brukere har valgt å flytte til kommuner som har bedre tilbud. Regjeringen har varslet en utredning av BPA-ordningen i 2019. Pasient- og brukerombudene forutsetter at utredningen må ha som mål å oppfylle formålet med ordningen, gi personer med stort hjelpebehov likeverd og frihet samt at bosted ikke skal være avgjørende for tilbudet til den enkelte. Formålet med BPA, er å gi personer med stort hjelpebehov større frihet til å styre tjenestene og hverdagen selv, og å kunne ha et aktivt og mest mulig uavhengig liv. Siden 2015 har BPA vært en individuell lovfestet rettighet for personer med langvarig og stort behov for personlig assistanse. Pasient- og brukerombudene har en økning i henvendelser som handler om BPA på 14 % fra 2017 til 2018. Sakene dreier seg både om avslag på BPA og tildeling av færre antall timer enn brukeren mener han eller hun trenger. Vi ser eksempler på vedtak som er

svært kompliserte å forstå, og vedtak som er så detaljerte at de teller på minuttet hvor lang tid en aktivitet er beregnet å skulle ta, uten hensyn til brukerens varierende dagsform eller uforutsette hendelser. I Tilsynsmeldingen fra Statens Helse-tilsyn for 2017, går det fram at 207 saker om BPA var til vurdering hos fylkesmennene det året. I 83 av disse sakene fikk klager helt eller delvis medhold. Dette mener ombudene viser at kommunen har mye å gå på i å fatte riktige og gode vedtak, og at brukerne må benytte klageretten sin når de ikke er fornøyd med vedtak. Det er grunn til å spørre om rettighetsfestingen av BPA gir reelle rettigheter til brukeren så lenge kommunene er gitt det vi må kunne kalle vide rammer i sine behovsvurderinger og tilbud. Slik tjenesten tilbys i mange kommuner i dag, er det grunn til å spørre om hensyn til kommunens økonomi går foran den enkelte brukers rett til et fritt og likestilt liv. Regjeringens varslede gjennomgang av ordningen i løpet av 2019 ønskes velkommen. Det gjør også forslaget om å fjerne den øvre aldersgrensen for BPA ved 67 år. Målet om flere aktive og gode år for den eldste del av befolkningen bør også omfatte personer med langvarig og stort behov for personlig assistanse som har etablerte BPA-ordninger når de passerer 67 år.

I Granavolden-plattformen i 2019 slår regjeringen fast følgende (s.11):

«Brukerstyrt personlig assistanse (BPA)

BPA handler om å gi mennesker med funksjonsnedsettelse mulighet til å delta i samfunnet på lik linje med sine medmennesker. Beslutningen om den enkelte skal få BPA, og eventuelt hvor mange timer per uke, gjøres av kommunen. Alle mennesker har behov utover helt grunnleggende behov for pleie, omsorg og praktisk hjelp. Det handler også om mulighet til å fylle dagene med meningsfylt innhold for den enkelte, å kunne delta i små og store fellesskap, aktiviteter og fritidstilbud. Regjeringen vil legge til rette for dette på best mulig måte.

Regjeringen vil:

- » Definere BPA-ordningen som et likestillingsverktøy, og ikke en helseordning.
- » At innvilgelse av timetall for BPA skal være en faglig vurdering. Flytting mellom kommuner skal ikke påvirke timetallet som er innvilget.
- » Raskt fjerne den øvre aldersgrensen på 67 år for rett til brukerstyrt personlig assistanse, for dem som allerede har fått innvilget ordningen.
- » Gjennomføre en NOU for å sikre at ordningen fungerer etter hensikten, herunder utrede hvordan den kan utvides for å sikre deltakelse i fritidsaktiviteter. Ordningen skal være reelt brukerstyrt.»

I september 2019 satte regjeringen ned et offentlig utvalg som skal gjennomgå BPA-ordningen og foreslå forbedringer. Bakgrunnen for dette er blant annet store forskjeller mellom kommunene. Utvalget skal blant annet se på hvordan kommunene tildeler BPA, og komme med forslag til tiltak for å redusere forskjellene mellom kommunene. Utvalgets forslag skal også sikre reell brukermedvirkning. Regjeringen slår fast at BPA

skal være et likestillingsverktøy, og ikke bare et helsetilbud. I dette ligger det at BPA-ordningen kan bli flyttet fra Helse- og omsorgstjenesteloven til Nav.

Utvalget skal levere sin NOU-rapport innen 1. oktober 2020. Når denne brosjyren går i trykken, er det fortsatt ikke klart hvilke endringer som kommer som følge av utvalgets arbeid.

HVA BPA OMFATTER

Brukerstyrt personlig assistanse (BPA) er bistand av både praktisk og personlig art.

Når kommunen vurderer tjenestebehovet og angir hvor mange timer du har behov for, ser de på behovet for praktisk bistand, opplæring, støttekontakt og avlastning.

Som arbeidsleder for egne assistenter har du likevel frihet til å planlegge når du vil ha hjelp, og hva du vil ha hjelp til. Det er viktig å prioritere godt innenfor timeantallet som kommunen har satt, slik at du får tid til det som er aller viktigst for deg.

BPA er ikke en helsetjeneste, men et hjelpemiddel og et frigjøringsverktøy.

HVA BPA IKKE OMFATTER

Retten til BPA omfatter ikke tjenester som krever flere enn én tjenesteyter til stede eller natttjenester, med mindre brukeren kontinuerlig har behov for slike tjenester.

Dersom brukere har et punktvis behov for to eller flere tjenesteytere til stede, vil det bare være de timene der brukeren har behov for én tjenesteyter som skal legges til grunn ved rettighetsvurderingen. Om natten må da

bistandsbehovet dekkes i form av øvrige helse- og omsorgstjenester fra kommunen.

Dersom brukeren ut fra dette har rett til BPA i de timene det er tilstrekkelig med én tjenesteyter, vil tjenestebehovet på tidspunkter med behov for to eller flere kunne dekkes for eksempel ved at assistenten og en annen tjenesteyter samarbeider, eller ved at brukeren får hele sitt assistansebehov dekket innenfor BPA-ordningen. Kommunen skal i samråd med brukeren velge den løsningen som er mest hensiktsmessig.

BPA tildeles normalt ikke for den tiden brukeren er i barnehage, på skole, arbeid med mer. Likevel kan det være hensiktsmessig å samordne ulike assistenttiltak, slik som **funksjonsassistent i arbeidslivet**, slik at brukeren får et begrenset antall personer å forholde seg til.

HVEM KAN FÅ BPA?

Rettighetsfestingen av BPA innebærer at du har rett til å få kommunale bistandstjenester organisert som BPA dersom du oppfyller bestemte kriterier. Dersom du ikke oppfyller disse kriteriene, har du likevel lov til å søke om BPA, og rett til å få søknaden vurdert.

Alle mennesker med et omfattende tjenestebehov

har mulighet til å søke, uavhengig av funksjonsnedsettelse eller diagnose.

I søknaden bør du beskrive hva du trenger for å ha et aktivt liv. Assistanse for å kunne ta utdanning, være yrkesaktiv og ta vare på egne barn er gode begrunnelser. Bare du og dine nærmeste vet hva som er viktig i ditt liv.

For å ha rett til BPA må du være under 67 år. Du må ha behov for bistand ut over to år, og i mer enn 32 timer per uke. Alle kommuner vil da ha plikt til å tilby deg hjelpetjenester organisert som BPA dersom du selv ønsker dette.

Er hjelpebehovet ditt mellom 25 og 32 timer per uke, har du rett til BPA dersom kommunen ikke kan dokumentere at BPA-organiseringen vil være vesentlig dyrere for kommunen sammenlignet med de ressurser kommunen ellers ville brukt på tjenestetilbud til deg.

Det er også mulig å få BPA hvis du har et timebehov på under 25 timer. Du kan ha rett på BPA dersom det blir vurdert at det er hensiktsmessig å organisere hjelpebehovet ditt som BPA. Det er

kommunen som vurderer og behandler søknaden. BPA innvilges også som avlastning for foreldre med hjemmeboende barn under 18 år med nedsatt funksjonsevne.

HVORDAN SØKE OM BPA

Informasjon om søknadsprosessen finner du på din kommunes nettsider, eller ved å henvende deg til kommunen. Skal du flytte hjemmefra for første gang, er det lurt å planlegge tidlig. Du kan gjerne be om et møte med kommunen din, og snakke med saksbehandlerne både før og etter at du sender søknaden.

Det er viktig at du sender en søknad uansett hvordan du føler at du blir møtt av kommunen. Kommunen plikter da å gi deg en skriftlig avgjørelse. Vedtaket skal være begrunnet, og inneholde informasjon om klageadgang og klagefrist.

Når du fremmer søknaden:

- » Start med å definere dine behov for praktisk og personlig bistand. Gi god og konkret informasjon, og vær tydelig og detaljert.
- » Vær detaljert slik at saksbehandler skal forstå de reelle behovene (hva, når, hvordan, hvor mye og hvor ofte). Kan hende klarer du deg med mindre bistand i hjemmet fordi du har maksimal tilrettelegging, mens situasjonen kan være helt annerledes ute i samfunnet. Ta også hensyn til at behovene kan variere og ta lengre tid, avhengig

av dagsform, funksjonsnedsettelse, hvor du skal oppholde deg eller hva du deltar i.

- » Fortell i søknaden hvorfor du trenger assistanse under aktiviteter som du prioriterer, og hvilke konsekvenser det får for deg hvis du ikke får den assistansen du har behov for. Det kan for eksempel være at du ønsker å studere, eller at du vil engasjere deg politisk, og trenger assistanse i forbindelse med møter. Det kan også være at du trenger assistanse for å ivareta dine egne barn.
- » Selv om søknaden ikke skal være for lang, er det viktig å være noe detaljert i beskrivelsene av hva du ikke kan gjøre selv. Eksempelvis lage mat, håndtere redskaper og sette opp håret.
- » Husk å legge ved dokumentasjon på assistansebehovet. Attester og erklæringer fra spesialisthelsetjenesten, fysioterapeut og fastlege er viktig. Har du flere diagnoser, må det spesifiseres i dokumentasjonen.

Du bør sørge for å utforme en god søknad. Tilstrekkelig og riktig informasjon kan bidra til at du slipper å gå igjennom en krevende klagesak.

Ved å fortelle sin historie i denne brosjyren gir **Marthe Schikora-Rustad** flere tips til hvordan du kan utforme en god søknad.

KOMMUNEN VURDERER BISTANDSBEHOVET

Det er kommunene som vurderer og bestemmer hvem som får BPA. BPA tildeles etter en individuell vurdering av ditt behov for praktisk og personlig bistand i hverdagen.

Når kommunen har vurdert hvor mange timer assistanse du har behov for, følger en konklusjon om du har rett til BPA eller ikke. Dette er en av utfordringene med BPA i dag. Når kommuner gir avslag på BPA ut ifra sin egen vurdering av bistandsbehovet, kan det stilles spørsmål om det ligger økonomiske motiver bak vurderingen som er blitt gjort.

Om man kun ser på timene som er høyst nødvendig for å eksistere, vil de færreste komme opp i et bistandsbehov på 32 timer eller mer. Kommunenes forståelse av BPA som likestillingsverktøy og frigjøringsverktøy varierer.

Kommunene kan likevel innvilge BPA-timer uavhengig av om du har retten på din side. Det fins ingen nedre grense for hvor få timer som kan tildeles.

Selv om du har et bistandsbehov som ikke endrer seg, er det dessverre ikke slik at du beholder retten

til BPA på ubestemt tid, slik regelverket er i dag. Vi har sett vonde eksempler på at mennesker har fått redusert timetallet sitt, eller i verste fall mistet alle BPA-timene etter at kommunen eller bydelen har vurdert bistandsbehovet på nytt. Denne utfordringen ser ut til å være størst i forbindelse med flytting til en ny kommune eller bydel.

AKTUELLE PARAGRAFER
(se rettighetsbrosjyren):

Pasient- og brukerrettighetsloven,
§ 2-1.d og 3-1.

Helse- og omsorgstjenesteloven,
§ 1-1. og § 3-2 og § 3-2a og § 3-8.

BPA NÅR DU SKAL STUDERE

Dersom du skal studere på et nytt sted, må du søke BPA i den kommunen du ønsker å studere. Dette må du gjøre uavhengig av om du har BPA fra før i hjemkommunen din. Har du søkt studieplass flere steder og er usikker på hvor du kommer inn, kan du søke om BPA i alle aktuelle kommuner. Dersom du trenger tilrettelegging, kan du også søke om å få en tidlig avklaring på hvilket studiested du kommer inn.

Du trenger ikke å melde flytting til Folkeregisteret. Som student vil du i prinsippet ha lik rett på kommunale ytelser i din nye bostedskommune mens du studerer. Likevel vet vi at du eksempelvis må melde flytting til Folkeregisteret dersom du skal søke TT-kort i Oslo.

Dine rettigheter hos Lånekassen vil være den samme uavhengig av om du endrer adresse eller ikke.

Dersom du skal studere i Oslo, skal bydelen du flytter til gjøre en vurdering av ditt behov for assistanse etter et møte med deg. De innhenter gjerne kopi av tidligere vedtak og legeerklæring, og kan samarbeide med din hjemstedskommune om overgangen. Dersom du bor langt unna og ikke kan møte før flytting, kan de innvilge et kartleggingsvedtak med antatt omfang. Har du BPA fra før, vil det være mulig å få til en smidig overgang

i flytteprosessen, slik at du slipper opphold i tjenesten. Hvor mange timer BPA du blir tildelt i ny kommune eller bydel, vil likevel ikke fastsettes før bydelen har møtt deg og gjort sin egen vurdering av ditt behov. Det vil være en fordel å vite så tidlig som mulig hvilken bydel du skal bo i dersom du flytter til Oslo.

Vi har også sett eksempler på at kommuner kan samarbeide om tilbudet til elever som går på folkehøgskole, slik at hjemkommunen har ansvar for å gi et tilbud når eleven er hjemme i ferier.

CP-foreningen erfarer dessverre at noen studenter får avslag på BPA, og at avslaget begrunnes med at studenter ikke kan benytte BPA i de timene de studerer og følger undervisning. Dette er ikke riktig, og slike avslag må klages inn til Fylkesmannen. I rundskrivet fra 2015 står det svært tydelig: «Brukerstyrt personlig assistanse er et viktig bidrag til likeverd, likestilling og samfunnsdeltakelse for personer med nedsatt funksjonsevne og stort behov for bistand. For personer i denne situasjonen betyr BPA mye for muligheten til yrkesdeltakelse, utdanning og et aktivt og selvstendig liv. Rettighetsfestingen av BPA er begrunnet i et ønske om å sikre mennesker med stort behov for praktisk bistand en større mulighet til å ta ansvar for eget liv og egen velferd».

Vi erfarer også at studenter får avslag på funksjonsassistanse. I stedet får de tilbud om hjemmesykepleie, praktisk bistand, støttekontakt og ulike fadderordninger hvor medstudenter fungerer som fritidskontakter. Dette kan fungere for mange, men er ikke alltid den beste løsningen dersom du eksempelvis trenger hjelp til toalettbesøk. Som student kan det være lurt å få bistand til å utforme en god søknad om BPA. I rettighetsbrosjyren finner du en oversikt over hvem du kan søke råd hos. Det er også mulig å ta kontakt med BPA-leverandører for råd og veiledning.

KLAGEADGANG

Du har anledning til å klage dersom du er misfornøyd med et vedtak eller har fått avslag på en søknad. Fylkesmannen gjorde om rundt 40 prosent av BPA-vedtakene det ble klaget på i 2018. Det kan derfor være gode grunner til å prøve saken din på nytt dersom du ikke har en tilfredsstillende løsning i dag.

I første omgang må klagen rettes til instansen i kommunen som har behandlet saken. Kommunen skal da vurdere saken på nytt, og om de ikke tar klagen til følge, skal de sende den videre til Fylkesmannen. Kommunen skal også sende den videre dersom klagen delvis tas til følge, med mindre du ettertrykkelig har sagt at du er fornøyd. I CP-foreningens rettighetshefte kan du lese mer om hvordan du klager.

Dersom du fortsatt mener deg utsatt for urett eller feil etter at Fylkesmannen har behandlet klagen, kan du klage til Sivilombudsmannen.

AKTUELLE PARAGRAFER (se rettighetsbrosjyren):

Pasient- og brukerrettighetsloven,
§ 7-2. og § 7-3.
Sosialtjenesteloven, § 5-47 og § 5-48.

BPA – PASSER DET FOR ALLE?

Enkelte opplever at belastningen ved å ha en assistent blir for stor. Det kan oppleves som en alvorlig inngripen i privatlivet når hjemmet blir en arbeidsplass for en eller flere assistenter. Ikke bare for den som mottar assistanse, men også for familiemedlemmer.

Hva som passer den enkelte kan bare besvares av den det gjelder. For noen kan andre alternativer enn BPA være riktigere.

AKTIVT LIV MED BPA

Med 80 timer BPA og 45 timer funksjonsassistanse i uka kan Marthe Schikora-Rustad (28) leve det livet hun ønsker å leve.

– Jeg setter stor pris på å ha et aktivt liv. Rullestolen skal ikke være en hindring for meg, sier hun.

Ikke «dyr i drift»

– Det er et stort vedtak, men jeg er ikke urimelig i kravene mine. Jeg har de timene jeg må ha for å kunne leve det livet jeg syns jeg fortjener. Og det er synd at ikke alle som trenger det, får det, sier hun.

Det hender at Marthe får høre at hun er «dyr i drift».

– Da bruker jeg å legge fram tall som viser at det ville vært mer kostbart om jeg hadde bodd på en institusjon uten å arbeide, sier Marthe.

Da hun var 19 år, foreslo nemlig kommunen en boligløsning med heldøgns bemanning for henne. Der skulle hun bo sammen med eldre i 70-80-årsalderen. Marthe takket nei.

Bruker BPA til det hun vil

Gjennom rådgiverstillingen i Uloba hjelper hun andre som har behov for BPA. På fritiden er hun arbeidsleder og administrerer sine egne 15 BPA.

– Vennesla kommune bruker ikke private tilbydere. Derfor er mine BPA ansatt av kommunen, forklarer Marthe.

Hun jobber for Uloba i nabokommunen Kristiansand, femten minutters kjøretur over kommunegrensa.

Det innebærer at hun må ha med seg sine BPA ut av kommunen hver dag.

Etter oppholdsprinsippet i Helse- og omsorgsloven kan brukeren i utgangspunktet ikke ta med seg BPA til en annen kommune over lengre tid. Innenfor arbeidsrettslige bestemmelser åpner likevel lovverket for at dette er mulig.

– Jeg har fått kommunen til å gjøre en skjønnsmessig vurdering, for det er det rom for i lovverket. Og for meg er det helt avgjørende for å kunne jobbe 100 prosent, sier hun.

Funksjonsassistenter

Marthe bruker BPA til det som er viktig for henne.

– De er mine armer og bein. Jeg bruker dem til praktiske gjøremål, til fritidsaktiviteter, transport og mye mer. Så lenge jeg holder meg innenfor tildelte timer, bestemmer jeg selv innholdet, sier hun. Ettersom BPA ikke tildeles for den tiden man er i barnehage, på skole eller arbeid, kan ikke Marthe bruke sine BPA mens hun er på jobb. Der har hun i stedet funksjonsassistenter.

Funksjonsassistenterne er ansatt av Marthes arbeidsgiver, som får refusjon fra Nav hjelpemiddelsentral for dette.

Fem av Marthes femten BPA er også hennes funksjonsassistenter. Årsaken er praktisk.

– Når arbeidsdagen min er over, går funksjonsassistenterne over i sin andre jobb som BPA. På den måten sparer vi også reisetid og – utgifter. I mitt tilfelle har Nav hjelpemiddelsentral og Vennesla kommune klart å snakke sammen, med meg som mellomledd, sier Marthe.

Har vokst opp med BPA

Under oppveksten opplevde hun at individuell plan (IP) og koordinatorordningen fungerte bra for henne, fordi hun fikk sette sine egne mål.

– Men jeg har virkelig måttet kjempe, og bakgrunnen for at min medbestemmelse tas til etterretning er fordi jeg vet hva jeg har krav på, sier Marthe.

Marthe var fem år gammel da hun første gang hadde assistanse i hjemmet.

– Da kunne foreldrene mine ha fokus på å være mamma og pappa, og ikke mine hjelpere. Jeg har vokst opp med BPA, og jeg bruker å si at jeg jobber 24/7 med BPA. Tidligere het det fritidsavlaster og ferieavlaster. Jeg syns «avlaster» er et nedverdiggende begrep, og er glad det heter brukerstyrt personlig assistent i dag, sier hun.

Aktiv fritid

Marthe har alltid vært aktiv. Som barn kunne hun ikke være med på alle fritidsaktivitetene søsknene drev med. Derfor fikk hun en hest av foreldrene sine.

– Jeg er fortsatt veldig glad i å ri, og å svømme. For å ivareta min sikkerhet trenger jeg to assistenter med meg når jeg skal gjøre dette. Det har jeg argumentert hardt for overfor kommunen, og jeg har fått forståelse for det. Når jeg bruker to assistenter, spesifiserer jeg alltid hvorfor på timelista. Kommunen er flink til å la meg drifte ordningen, så lenge jeg holder meg innenfor timetallet, sier hun.

Marthe har også besteget fjelltopper, drevet med bob-rafting, kjørt terrengbil og fløyet i vindtunnel.

– Av og til pusher jeg grenser som andre ikke syns er nødvendig, men jeg er opptatt av å vise at man kan styre livet slik man selv ønsker. Det er viktig for meg å vise at jeg også kan være stolt av den personen jeg er, sier Marthe.

Kan aldri flytte

Tildeling av BPA-timer er på ingen måte et permanent vedtak for resten av livet.

– Jeg kan bli fratatt timene mine. Etter dagens lovverk vil jeg miste BPA når jeg fyller 67 år, men dette må det komme en endring på. Dersom jeg flytter fra Vennesla, må jeg søke om BPA på nytt. Den kampen klarer jeg ikke å ta en gang til, og derfor kan jeg heller aldri flytte fra Vennesla. Jeg har et godt bearbeidet forhold til min kommune i dag, sier Marthe.

Som rådgiver i Uloba ser Marthe ofte tilfeller hvor brukere får kutt i BPA-timene sine dersom de klarer å spare dem opp.

– Det er nedfelt i lovverket at kommunen ikke kan redusere timeantallet før det er gått ett år, men det anbefales å være bevisst på å bruke timeantallet sitt, ettersom kommunen følger med. Og forskriften blir ofte feiltolket av kommunene. Dessverre er det mange som kjemper en altfor vanskelig kamp med kommunen sin. Jeg kan bli ordentlig sint når jeg hører om slike tilfeller. Jeg gjenkjenner ofte behovene. Men det er også en veldig givende jobb å kunne hjelpe andre, og veldig gøy de gangene vi får det til. Det er det jeg lever og ånder for.

Timene til funksjonsassistent må imidlertid brukes i løpet av en tremåneders periode dersom brukeren ikke skal risikere å miste vedtaket.

– Man skal uansett være varsom med å spare opp timer. Jeg sier alltid ifra til kommunen om årsaken dersom jeg har brukt mindre timer en periode.

Planlegger til faste tider

Man kan nesten bli litt svimmel av organiseringen, men selv har Marthe stålkontroll.

– Jeg setter av tid til planlegging med mine BPA hver uke. Da går vi gjennom det praktiske ved arbeidsforholdet, og sikrer at vi har en felles forståelse. Jeg bruker 20 timer av min fritid i

måneden på dette, forklarer Marthe.

Så blir hun litt blank i øynene.

– Jeg vil helst ikke snakke om økonomi utenom disse tidene. Det er litt sårt at livet mitt er en inntektskilde for andre, forklarer hun.

For selv om Marthe av prinsipp ikke ansetter venner som assistenter, oppstår gjerne vennskap når de tilbringer tid sammen. Og det syns hun er greit.

– Man får et nært bånd til assistentene sine, og jeg vil helst ikke huske at de er hos meg fordi de får betalt for det. Selvfølgelig vet jeg at det er et økonomisk aspekt over det. Men jeg vil gjerne slippe å høre at de jubler over lønningdagen, sier hun.

– *Hvorfor bør man ikke ansette venner som assistenter?*

– Du kan ødelegge vennskap, og du kan få et problem dersom assistentene blir for husvarme. Hvis de glemmer at de faktisk er der for å hjelpe deg.

Bruker nettverk til rekruttering

Marthe nøler ikke med å ansette arbeidsledige som sine BPA.

– Hjemmet mitt er en arbeidsplass, en liten mini-bedrift. Og for meg er det svært meningsfullt å kunne bidra til at noen som står utenfor arbeidslivet kan få lov til å jobbe og være skattebetalere. Jeg er ikke opptatt av hvilken utdanning og bakgrunn de har. Jeg kan lære dem opp, så lenge kjemien mellom oss stemmer, sier hun.

– *Hvordan vet man at kjemien stemmer etter et kort jobbintervju?*

– Nei, det vet man ikke. Jeg bruker alltid nettverk, jungeltelegrafene, og venners venner. Er de interessert, kan de være med en av mine assistenter på jobb en dag, for å se hvordan det er. Først får de tilkallingsvakter i et halvt år, og deretter midlertidige stillinger. Det må jeg gjøre fordi stillingsvernet er så sterkt at det er vanskelig å bli kvitt en assistent du ikke ønsker. Dersom kommunen ønsker å ansette assistenter for deg, må du forklare dem at det er du som skal være sammen med assistentene. Derfor er det best at du gjør den jobben selv, sier Marthe.

Hun er svært opptatt av å følge arbeidsmiljøloven, men ansetter helst assistenter i deltidstillinger.

– Dette gjør jeg først og fremst for å sikre meg ved sykefravær. Kommunen er ikke veldig glad i at jeg dekker opp sykefravær ved at andre assistenter skriver overtidstimer. Dette unngår jeg når jeg har flere assistenter. Og man kan bli veldig lei hverandre når man er sammen hele tiden. Noen av assistentene mine har også barn å ta hensyn til, og da begrenser det seg hvilke tider på døgnet de kan være på jobb, sier Marthe.

Som arbeidsleder er Marthe opptatt av mestringsfølelsen til assistentene sine.

– Jeg ønsker å se det gode i alle mennesker, og

jeg irectsetter bare når de gjør feil på en slik måte at jeg får vondt. Ellers overlater jeg til assistentene hvordan de vil gjøre ting, og derfor har jeg også ti forskjellige måter å komme meg inn og ut av bilen på, forteller Marthe.

Søk hjelp

Marthe har klare råd til de som skal fremme søknad om BPA. En grundig gjennomarbeidet søknad øker sjansen for at man slipper å klage vedtaket inn til Fylkesmannen.

– Man må begrunne og spesifisere behovet grundig. Helst bør man gå til fastlegen og be om et vurderingsopphold på Sunnaas sykehus. Du må understreke at målet for oppholdet er en erklæring fra spesialisthelsetjenesten som skal brukes til å fremme søknad om BPA. Det er mye kraft bak dokumentasjon fra en spesialisthelsetjeneste. Videre råder Marthe til å søke juridisk hjelp til å fremme søknaden, og ikke bare i ettertid.

– Du trenger en jurist som er god på BPA. Private BPA-tilbydere tilbyr ofte gratis juridisk bistand. Man trenger ikke å ha BPA hos dem. Ofte er det nok å betale en medlemskontingent på 200-300 kroner, sier hun.

En søknad innebærer også en beskrivelse av eget behov. For Marthe har den delen vært så sår og vanskelig at hun har latt moren skrive teksten.

– Jeg innrømmer mye mer i en søknad, enn hva jeg gjør til vanlig. Man er nødt til å beskrive sin verste dag, og ikke pynte på noe. For meg er det så sår, og så mye jeg ikke vil vedkjenne meg. Man blir krenket som menneske. Da kan det være lurt å få noen som kjenner deg godt til å bistå. Min vei har vært å få hjelp av min mamma. Hun har skrevet teksten for meg, slik at jeg har sluppet å bli deprimert av det. Og så har jeg bare skrevet under.

Har med mamma i møter

Selv om Marthe er voksen og lever et selvstendig liv med egen bolig og fulltidsjobb, klarer hun likevel å se egne begrensninger.

– Jeg tror det gjør meg til en bedre arbeidsleder å være bevisst på dette. At mamma av og til er medarbeider for min BPA-ordning, betyr ikke at jeg mister retten til å bestemme over meg selv. Det fungerer ofte bra å dele rollen med en i nær familie.

– *I hvilke situasjoner deler dere arbeidslederrollen?*
– Jeg har aldri møter med kommunen alene, fordi det kan være følelsesmessig vanskelig. I slike møter er de alltid flere enn én, og da er det lett å bli vippt av pinnen om man sitter alene på andre siden av bordet. Mamma er alltid med meg. Jeg har vært heldig med familien min. Foreldrene mine har alltid stått på for meg, sier Marthe.

Dette er funksjonsassistent

- » Rundt 300 personer i Norge har funksjonsassistent i arbeidslivet.
- » Ordningen skal bidra til at du kan skaffe deg eller beholde ordinært arbeid hvis du har fysiske funksjonsnedsettelse. Ordningen dekker utgifter til nødvendig, praktisk hjelp i arbeidssituasjonen.
- » NAV Hjelpemiddelsentral innvilger funksjonsassistanse.
- » Du kan få funksjonsassistanse hvis du er yrkesaktiv, har en omfattende fysisk funksjonsnedsettelse eller sterkt nedsatt syn og har behov for ordningen for å kunne være i jobb.
- » Ordningen dekker lønnsutgifter til en assistent som kan bidra med praktisk hjelp til gjøremål som av- og påkledning, i lunsjen, kopiering, på tjenestereise med mer. Mulig tilrettelegging og aktuelle hjelpemidler må være klarlagt før behovet for funksjonsassistent kan bli vurdert.
- » NAV utbetaler tilskuddet til funksjonsassistentens arbeidsgiver.
- » NAV kan i tillegg gi inkluderingstilskudd til ordinære arbeidsgivere som har dokumenterte merutgifter til tilrettelegging av en arbeidsplass eller tiltaksplass.

BPA KAN KOMBINERES

BPA kan organiseres på ulike måter. Det skal ikke være noe i veien for å kombinere BPA med andre tjenester. Du kan eksempelvis ha BPA i kombinasjon med hjemmesykepleie eller funksjonsassistanse i arbeidslivet.

BPA kan bli innvilget i stedet for, eller i tillegg til, personlig assistanse i form av praktisk bistand og opplæring, støttekontakt, og hjemmesykepleie.

Det er likevel ikke vanlig å kombinere BPA og støttekontakt. I tilfeller hvor kommunen innvilger støttekontakt i stedet for BPA, kan du søke om å få omgjort vedtaket til BPA-timer. Ta gjerne utgangspunkt i dokumentasjon som tilsier at BPA vil dekke assistansebehovet på en bedre måte enn støttekontakt.

IKKE KNYTTET TIL BOFORM

BPA er knyttet til person, ikke boform. Derfor er BPA også aktuelt for de som bor i kommunale omsorgsboliger og samlokaliserte boliger med døgnbemanning. En slik løsning kalles ofte «en hybrid».

CP-foreningen erfarer likevel at kommunene vurderer dette ulikt. Du kan derfor ikke ta for gitt

at dette er en ordning som kommunen din vil være positiv til. Det skal ikke hindre deg i å stå på kravene dersom du finner at dette er den beste løsningen for deg.

PRAKTISK BISTAND OG OPPLÆRING

Praktisk bistand omfatter hjelp til alminnelig egenomsorg og personlig stell.

Dette inkluderer nødvendig rengjøring og annen nødvendig hjelp til alle dagliglivets praktiske gjøremål i hjemmet, og i tilknytning til husholdningen. Dette kan være innkjøp av mat, matlaging, vask av klær og bolig, og snømåking.

Dersom det er hensiktsmessig, kan ordningen også innebære opplæring i dagliglivets praktiske gjøremål.

Hjelpen kan gis både i og utenfor hjemmet. Tiltak utenfor hjemmet skal inkluderes for å oppfylle målsettingen om et aktivt liv i samvær med andre.

STØTTEKONTAKT

En støttekontakt skal yte hjelp til sosialt samvær og aktiviteter. Støttekontakten kan komme på besøk hjemme, bli med på kafé, kino, idrettstilstelninger eller andre sosiale aktiviteter.

Tilbudet skal hjelpe brukeren til et aktivt og sosialt liv, med en meningsfull fritid.

Det er gratis å ha en støttekontakt, men du må dekke utgifter til inngangspenger og mat dit dere drar.

Tilbud om støttekontakt kan gis både individuelt og i grupper. Kommunene har ikke lov til å sette aldersgrense for hvem som kan få støttekontakt.

HJEMMESYKEPLEIE OG ENKLE HELSETJENESTER

Selv om helsetjenester ikke kan kreves organisert som BPA, vil det ofte være hensiktsmessig at kommunen legger enkle helsetjenester inn i BPA-ordningen dersom det er forsvarlig, og brukeren/foreldrene selv ønsker det.

AVLASTNING FOR FORELDRE MED HJEMMEBOENDE BARN

BPA kan gis som avlastning for de med foreldreansvar for hjemmeboende barn under 18 år med nedsatt funksjonsevne.

Dere kan med fordel søke om BPA lenge før det er aktuelt å flytte ut av foreldrehjemmet. Det kan være hensiktsmessig for både foreldre, søsken og den unge selv at assistansen blir gitt av en brukerstyrt personlig assistent.

Det fins ingen nedre aldersgrense for hvem som kan få BPA. Når brukere under 18 år får innvilget BPA, skal ikke dette settes i sammenheng med foreldrenes omsorgsansvar. Foreldrene ivaretar fortsatt sitt ansvar som foreldre.

Du som allerede er vant med BPA vil også kunne oppleve overgangen til egen bolig noe lettere. I takt med alder og modenhet kan du selv ta over arbeidslederrollen som foreldrene dine har hatt. Det er også mulig å dele denne rollen så lenge man ønsker det. For deg som ikke kan ha denne rollen selv, kan også kommunen være arbeidsleder. Det vil da være stort fokus på din medbestemmelse.

FAGLIG FORSVARLIGHET

Forsvarlighetsprinsippet er ofte gjenstand for diskusjon. Når lovverket gir rom for å vurdere ulikt, er det opp til de som skal fatte vedtak å sørge for at tjenestetilbudet er forsvarlig.

I 2015 sendte Helse- og omsorgsdepartementet ut et rundskriv til alle landets kommuner, «Rettighetsfesting av brukerstyrt personlig assistanse». Dette dokumentet er svært sentralt ved at det utfyller og klargjør regelverket for tildeling av BPA.

Her presiseres det at tjenestetilbudet ikke kan organiseres som BPA dersom det ikke er mulig å sikre et forsvarlig tilbud. Dette gjelder selv om man i utgangspunktet har rett til BPA.

CP-foreningen erfarer at kommuner bruker forsvarlighetsprinsippet som begrunnelse for avslag på BPA. I noen tilfeller kan det være riktig, men det kan også være stor uenighet rundt slike vedtak.

Da er det viktig å minne om at BPA ikke er en helsetjeneste, men et hjelpemiddel. De oppgavene som borgeren selv, eller pårørende, normalt vil kunne gjøre, kan også en assistent utføre.

Assistenten utfører ikke en helsetjeneste, og kommunen er derfor ikke juridisk ansvarlig dersom assistenten er så uheldig å gjøre en feil.

Dersom du er uenig i et slikt vedtak, kan du ta kontakt med spesialisthelsetjenesten. Spør hva som skal til for at BPA vil være et faglig forsvarlig tilbud for deg/din ungdom. Spesialisthelsetjenesten har ofte mye kompetanse og kan foreslå rutiner som muliggjør dette. Dersom det er faglig forsvarlig at en assistent eksempelvis gir medisiner, betjener en respirator eller utfører stell, kan spesialisthelsetjenesten gi en skriftlig bekreftelse på dette. Et slikt dokument fra spesialisthelsetjenesten kan trykke kommunen i vurderingen av at BPA er en forsvarlig ordning. Det vil også være et sterkt kort å sende med en eventuell klage.

Du vil imidlertid tjene på å holde god dialog med kommunen din. Forsøk å bruke ord som «tilbakemelding» og «dialog» før du ser deg nødt til å kalle det en klage.

AKTUELLE PARAGRAFER

(se rettighetsbrosjyren):

Sosialtjenesteloven

§ 2-4.

Helse- og omsorgstjenesteloven,

§ 4-1.

BYGGET DRØMMEBOLIGEN SAMMEN

Snorre Spilling Øvereng (30) og Caroline Sæther (30)
kombinerte stil og funksjonalitet da de skulle
skape et hjem sammen.

LYKKELIGE SAMMEN.

*Caroline Sæther og Snorre Spilling Øvereng har begge CP
med ulike utfordringer. – Vi utfyller hverandre, forteller de.*

FLOTT BAD.

Baderommet er flott, moderne og har god tilgjengelighet for rullestol.

De møttes gjennom CP-foreningen, og i 2017 flyttet de inn i sin splitter nye bolig i Fredrikstad. Paret valgte å kjøpe seg inn i et ordinært byggeprosjekt med tre boenheter i rekke, organisert som sameie. Her fikk de være med og bestemme løsninger fra starten av.

Smarthus

Fra stua i tredje etasje kan Snorre og Caroline se hvem som står utenfor. På mobiltelefonen popper det opp et bilde av oss idet samme vi trykker fingeren mot dørklokka, og de tar heisen ned for å ta oss imot.

– Smarthus er ikke som på den reklamen med stemmestyring. Du vet han som ikke kommer inn i huset etter å ha fått bedøvelse hos tannlegen. Det fins mange måter å åpne døra på, smiler Snorre.

Han og Caroline valgte smarthus fordi det var praktisk, funksjonelt og strømbesparende. Via mobil og ulike betjeningspanel har de full kontroll på dører, overvåkingskamera, lys og varme i boligen. På kjøkkenet har de valgt en oppvaskmaskin hvor den nederste skuffen hever seg automatisk når den trekkes ut. Ovnsdøra forsvinner inn i veggen når den åpnes.

– Vi har fått tips om gode løsninger fra ergoterapeut. Og vi har fått noen få hjelpemidler fra hjelpemiddelsentralen. Men det har også vært viktig

for oss at det ikke skal synes at det er en tilpasset bolig, sier Snorre.

Krevende byggefase

Boligen er på 135 kvadratmeter over tre etasjer, har egen heis og god universell utforming. Boligen holder høy standard, er moderne og stilsikkert innredet. Carolines store interesse for interiør har gitt boligen en skikkelig «wow-effekt».

– Jeg falt veldig for trappeløsningen. Jeg har alltid hatt trapper hjemme, og det var viktig for meg. Å gå i trapper er med på å opprettholde min funksjon, sier Caroline.

Helt fornøyd med boligen er de imidlertid ikke. Det har vært mange runder med utbygger om ting som ikke har gått etter planen. To år etter ferdigstillelse har paret fortsatt mange punkter å utsette på boligen. De trekker særlig fram den bratte bakken opp mot inngangspartiet, og en garasjeport som er for lav til at bilen kommer inn.

– Vi har brukt en betydelig sum på egne tilpasninger, og da er det ergerlig at det ikke blir som vi hadde tenkt. De brukte veldig mange riktige ord i salgsoppgaven. Men når du bygger nytt, må du stå på kravene og ikke gi deg før utbygger faktisk har gjort det de har lovet, sier Snorre.

Folkeshøgskole med BPA

Mens Caroline flyttet rett fra barndomshjemmet, hadde Snorre skiftet bosted flere ganger. Første gang han flyttet hjemmefra, flyttet han på Risøya folkehøgskole.

– Der hadde jeg vært på barneleir med CP-foreningen, og visste at det var et sted jeg trivdes, forteller Snorre.

Mens han var på folkehøgskole, fikk han innvilget BPA og hjemmesykepleie. Fordi tiden på folkehøgskole stadig ble avbrutt av sykdom, ble det til slutt to år på Risøya folkehøgskole og et år på Hadeland folkehøgskole (tidligere Vestoppland folkehøgskole).

– Da jeg skiftet skole, fortalte jeg den nye kommunen hvordan vi hadde løst assistansebehovet tidligere, og jeg fikk da samme ordning, forteller Snorre.

Egen leilighet – ingen BPA

Etter tre år på folkehøgskole fulgte Snorre med sin daværende kjæreste som skulle studere i Kristiansand. Snorre gjenopptok videregående skole for å få studiekompetanse.

– De få studentboligene som var tilrettelagte for rullestolbrukere var ikke ledige, og det var lange ventelister for å få kommunal bolig. Jeg opplevde også at utleiende ikke var interessert i å tilrettelegge for at jeg kunne leie hos dem. De tok heller neste

på lista, som ikke trengte tilrettelegging, og som ikke trengte hjelpemidler som lagde hull i veggene. Derfor ble løsningen å kjøpe egen bolig, forteller Snorre.

Retten til BPA var ennå ikke lovfestet da Snorre søkte BPA i kommunen hvor han hadde kjøpt bolig.

– Jeg tok med meg alle papirer og tenkte at det ville gå som sist. Jeg fortalte grundig hvordan vi hadde løst ting tidligere. Så tittet de på papirene i noen minutter, før de sa at de skulle gjøre sin egen vurdering, forteller Snorre.

Han fikk avslag på BPA, fordi kommunen mente de kun hadde plikt til å yte nødvendig helsehjelp. Dessuten hadde han samboer og venner som kunne ta vare på ham. I stedet fikk han innvilget hjemmesykepleie fire ganger i døgnet, og taxi til skolen. Det opplevde han som en dårlig løsning. Etter å ha klaget på vedtaket, gikk det ¾ år før han fikk innvilget 28 timer BPA i uka. Etter å ha klaget inn timeantallet til Fylkesmannen, fikk han til slutt innvilget 43 timer BPA i uka. På dette tidspunktet hadde samboeren flyttet ut.

Erstatning hindret tilskudd

Hverken under studietiden i Kristiansand eller da han byttet bolig for to år siden fikk Snorre innvilget husbankmidler i form av lån eller tilskudd.

TILGJENGELIG.

Kjøkkenet har god tilgjengelighet, og Snorre får gjort det meste på kjøkkenet.

Erstatningspengene etter en sykehustabbe satte en stopper for det. Han og Caroline har derfor tatt opp et ordinært boliglån for å kunne realisere drømmen om å kjøpe bolig sammen.

– Erstatning skal ikke regnes som formue, men slik ble det likevel. Det opplevde jeg som urettferdig. Også det at jeg hadde vært flink til å spare, ble brukt mot meg. Fordi vi bygde nytt, fikk vi ikke kompensert fordyrende utgifter til tilpasning av boligen. Hadde vi kjøpt en brukt bolig, ville vi trolig fått tilskudd til tilpasning, sier Snorre.

Visste ikke om diagnosen

Først tidlig i 20-årene ble Caroline klar over at hun hadde cerebral parese. Hele livet hadde hun trodd at utfordringene hun opplevde skyldtes en hofteskade.

– CP- diagnosen hadde aldri blitt snakka om, sier hun.

Da hun forsto at hun hadde CP, meldte hun seg inn i CP-foreningen.

– Å delta på Storsamlingen samme år ble en stor opplevelse. Jeg hadde aldri møtt noen med CP, og jeg visste ikke at det fantes ulike grader. For meg var dette helt nytt. Jeg opplevde et veldig fint og inspirerende fellesskap, og følte meg ikke lenger så alene, forteller Caroline.

BPA – ingen enkel løsning

Mens Snorre var vant med BPA og alt det innebærer, var situasjonen ny for Caroline da de flyttet sammen.

– Jeg har alltid vært vant til å klare ting selv og være uavhengig av andres hjelp. Å ta imot assistanse føles som å gi slipp på det jeg har klart å opparbeide meg, og det er vanskelig, sier Caroline.

Derfor har det også vært utfordrende for paret at Snorre nå har 33 timer BPA i uka.

– Jeg brukte lang tid på å venne meg til tanken. At det skulle komme andre mennesker inn i vårt hjem og hjelpe oss, var helt utenkelig i starten. Jeg er et omsorgsmenneske, og tenkte at dette skulle vi klare selv. Samtidig vet jeg at jeg har betalt en høy pris for å ha vært «flink» i alle år. Jeg ser at jeg faktisk ikke strekker til, og at jeg bruker mer krefter enn jeg burde, forteller Caroline.

Snorre har hele tiden vært klar på at Caroline er hans kjæreste og samboer, og ikke assistent.

– For Caroline har nok det vanskeligste, ved å være kjæresten min, vært at det følger med en BPA-ordning. Derfor har jeg forsøkt å inkludere Caroline og vise hvilket fantastisk hjelpemiddel BPA er. For jeg kan ikke kaste rullestolen, sier Snorre.

– Jeg lærer mye av Snorre sin måte å tenke på, og vi utfyller hverandre på et vis, sier Caroline.

Selv om Caroline etter hvert har akseptert Snorres BPA-ordning, understreker hun at de aldri er helt avhengige av en assistent.

– Vi har også et privatliv, sier hun.

Gjorde unntak fra bokravet

Paret har hatt mange diskusjoner om energiøkonomisering, selvstendighet og prioriteringer.

– Vi kan klare nesten alt selv. Men det koster enormt med krefter, og det ville ført til at vi måtte velge bort ting, sier Snorre, som i dag jobber som grafisk designer i et reklamebyrå.

Han har opplevd den nye hjemkommunen som imøtekommende.

– Selv om det var krav om at jeg måtte bo i kommunen før jeg kunne søke BPA, hadde de forståelse for at det faktisk ikke var mulig for meg å flytte før jeg hadde ny assistentordning på plass her, forteller Snorre.

Valgte assistent sammen

Assistent Paul Mutombo Tshaba smiler når han hører paret fortelle hvordan de opplever hans tilstedeværelse. Det er ingenting som overrasker ham.

– Vi har en god dialog, og vi forstår hverandre. Det er viktig at jeg ikke bare tar over gjøremål som de

kan klare selv. Samtidig kan de være så slitne at de ønsker at jeg gjør det. For meg er Snorre og Caroline som familie. Samtidig vet jeg når jeg skal trekke meg tilbake og la dem være litt i fred. Det handler om gjensidig respekt, sier han.

– Paul er en fantastisk person, og aller helst ville jeg ha klonet ham, spøker Snorre.

Med bistand organisert som BPA slipper de å ha for mange mennesker inn i hjemmet sitt. Samtidig kan det være sårbart å ha for få assistenter i forbindelse med ferier og sykefravær.

– For meg var det viktig å involvere Caroline i ansettelsesprosessen. Det tror jeg har vært avgjørende, sier Snorre.

ORGANISERING

ULIKE TILBYDERE

Noen kommuner velger å selv organisere og tilby kommunal BPA-ordning. Andre benytter seg av private leverandører. Undersøk med kommunen du bor i for å finne ut hvilke alternativer som tilbys, og hvilken ordning som passer best for deg.

Dersom kommunen benytter private leverandører og inngår tjenestekonsesjonsavtaler med disse, vil du trolig ha mulighet til å velge mellom ulike BPA-leverandører. Da bør du blant annet undersøke organisering, priser på egenandel og i hvilken grad assistentene blir tilbudt rimelige arbeidsvilkår. De fleste leverandørene er gode på dette, og har konkurransedyktige betingelser.

Det er du selv, eventuelt med bistand, som organiserer og leder arbeidet assistentene utfører. Det er et krav at arbeidslederrollen blir forsvarlig ivarettatt. Derfor må du som arbeidsleder også sette deg inn i arbeidsmiljøloven.

ARBEIDSGIVERANSVARET

Arbeidsgiveransvaret kan ivaretas av kommunen eller private tilbydere.

Etter visse kriterier kan du også selv være arbeidsgiver, men dette er ikke vanlig praksis. Arbeidsgiver er den som formelt ansetter assistenter, skriver kontrakt og utbetaler lønn.

ARBEIDSLEDER OG MEDARBEIDSLEDER

Arbeidslederrollen kan ivaretas av deg og/eller foreldre/verge. Mange velger å selv være arbeidsleder for sine assistenter. Det gir økt frihet og medbestemmelse over egen hverdag. Du står fritt til å avgjøre hvilke oppgaver innen assistanse og avlastning assistenten skal utføre, og det er din jobb å organisere dette.

Kommunen plikter å gi kurs og veiledning i arbeidslederrollen. Her får du innføring i arbeidsmiljøloven og oppgaver som følger med. Du får ansette dine egne assistenter, lære opp og veilede dem i hvordan hjelpen skal gis. Det vil også være din oppgave å lage arbeidsplaner og turnus, kontrollere timelister, planlegge ferieavvikling og sørge for vikarer ved fravær. Dette er overkommelig for de aller fleste.

Dersom foreldre eller verge skal være arbeidsleder, kan det også skje i samarbeid med deg. Deler dere denne rollen, vil de være dine **medarbeidsledere**.

Din rett til medbestemmelse styrkes i takt med alder og økt innsikt i egne behov.

Assistenten kan være arbeidsleder dersom kommunen finner det forsvarlig. Det forutsetter at du er i stand til å tilkjenne egne ønsker og behov.

For de som ikke selv er arbeidsledere, kan det imidlertid være behov for at kommunen sørger for at tildelte timer går med til å dekke dine behov.

Kommunen og privat tilbyder kan ivareta den administrative delen av arbeidsledelsen, men dersom det ikke fins en person som kan ivareta den daglige arbeidsledelsen, må tjenestene organiseres på en annen måte enn BPA.

FORDELING AV TIMER

Arbeidsleder kan, innenfor reglene i arbeidsmiljøloven, velge til hvilken tid assistanseoppgavene skal utføres. Det er også anledning til å spare noen timer til senere bruk. Men dersom kommunen blir kjent med at du over lengre tid har underforbruk av timer, kan det gjøres en ny vurdering av bistandsbehovet. Da risikerer du å miste timer.

BPA PÅ REISE

«Oppholdsprinsippet» innebærer at kommunen skal sørge for at alle som oppholder seg i kommunen tilbys nødvendige helse- og omsorgstjenester. Derfor er det i utgangspunktet problematisk å ta med seg tjenester som BPA over i en annen kommune.

Rundskrivet fra 2015 slår likevel fast at BPA må kunne benyttes ved kortere reiser utenfor kommunen. Dette skal skje innenfor den tildelte timerammen, og innenfor arbeidsrettslige bestemmelser. Forutsetningen er at

dette ikke skal koste kommunen noe ekstra.

Mange lurer også på om de kan ta med seg BPA på ferie til utlandet. Rundskrivet åpner for at dette er mulig.

For å reise på utenlandsferie med BPA, må du:

- » Avklare dette med assistentens arbeidsgiver, som må kunne oppfylle sitt arbeidsgiveransvar for assistenten under oppholdet i utlandet.
- » Du må avklare at arbeidsgiver for assistenten har tilstrekkelige forsikringsordninger for assistenten. Eventuelt må du betale reiseforsikring for assistenten din.
- » Kommunen eller assistenten skal ikke ha økte kostnader som følge av reisen. Du kan løse dette ved at du betaler reise og opphold for assistenten din.
- » Du må vite at reisen skjer på eget ansvar.
- » Du bør ha tenkt gjennom hva du gjør dersom assistenten blir syk, eller det oppstår uoverensstemmelser mellom dere. Dette punktet kan ivaretas ved å reise sammen med familie/venner.

RÅD VED ANSETTELSE

Når du har fått innvilget BPA, starter arbeidet med å finne gode assistenter. Du vil få hjelp av kommunen i ansettelsesprosessen, men bare du vet hva som er viktig for deg. Derfor må du tenke godt igjennom dine behov og interesser. Dersom du er usikker, kan du be om innspill fra nærpå personer som kjenner deg godt.

Hva trenger du hjelp til, og er det viktig at assistenten er lik deg i kjønn og alder? Hva skal til for at dere vil trives sammen? Vil førerkort være et absolutt kriterium?

Hva bør assistenten ha interesse for, og være god på? Kanskje er det viktig for deg at vedkommende er god til å lage mat, eller at han/hun har god teknisk innsikt? Hvilken erfaring bør assistenten ha for å forstå dine behov?

Med mindre du har behov for svært omfattende assistanse, vil søknadsbunken stort sett bestå av ufaglærte assistenter. Du plukker selv ut hvilke kandidater som virker mest aktuelle.

Lag en liste over hva du ønsker av assistentene dine. Før intervju med aktuelle kandidater kan du forberede spørsmål som gir deg svar på om de oppfyller kriteriene dine.

Når du har ansatt en assistent, kan du ikke uten videre si opp vedkommende dersom kjemien viser seg å ikke

stemme mellom dere. Arbeidsmiljøloven gir assistenten oppsigelsesvern, og manglende kjemi vil kunne oppfattes som en usaklig oppsigelse.

Det kan være vanskelig å avgjøre hvem som er riktig kandidat etter et kort intervju. Hør med din kommune om du har anledning til å sette prøvetid og gjøre midlertidige ansettelser for å unngå å ansette feil person.

Det er ikke anbefalt å ansette venner og nær familie. Å sjonglere private relasjoner i et arbeidsforhold kan fort bli komplisert og vanskeligere enn du var forberedt på.

EGENANDEL

Kommunene har anledning til å kreve egenandel for vedtakstimer som er beregnet å gå til praktisk bistand og opplæring, og som ikke er personrettet. Dette kan være husvask, klesvask, matlaging og innkjøp.

Kommunen kan ikke ta betaling for timer som skal gå til personlig stell og egenomsorg.

Forutsetningen er at kommunen i vedtaksbrevet opplyser om hvor mange timer dette utgjør, og gjør rede for hvor mye det vil koste deg. Prisene varierer fra kommune til kommune, og fastsettes også etter en vurdering av husstandens skattbare inntekt. Til husstanden regnes bare ektefeller og samboere. Dersom hjelpen ytes på grunnlag av barnets omsorgs- og pleiebehov, skal også barnets eventuelle

inntekt regnes som en del av husstandens inntekt.

For voksne som bor hos sine foreldre har kommunen ikke anledning til å regne foreldrenes inntekt med i husstandens skattbare inntekt.

Det kan ikke kreves dekning i vedkommendes formue.

AKTUELLE PARAGRAFER

(se rettighetsbrosjyren):

Forskrift om egenandel for kommunale helse- og omsorgstjenester,

Kapittel 2, § 8- § 10.

MULIGHETER MED MEDLEVERTURNUS

Kjetil Aamdal (26) bor i egen bolig og har organisert BPA-ordningen sin som medleverturnus. Det fungerer svært godt.

FORNØYD

Medleverturnusen innebærer at Kjetil alltid har en assistent med seg. På arbeidsplassen Måneglytt har han en fast assistent som inngår i turnusen.

Kjetil vokste opp utenfor Vennesla sentrum sammen med mor, far og to søsken. For fem år siden flyttet han til egen bolig. Kjetil er svært fornøyd med boligsituasjonen og en BPA-ordning som gir mange muligheter.

Et aktivt liv

Det ble tidlig en målsetting for Kjetil og foreldrene, Solvår og Knut Fredrik, at Kjetil skulle kjøpe sin egen bolig. Det var ikke nødvendigvis en helt enkel tanke, siden Kjetil trengte hjelp til det meste. Ved flytting til egen bolig var de avhengige av å få til en god assistentordning, og at kommunen stilte opp med nødvendig støtte.

– Vi ønsket ikke plass i bofellesskap, fordi vi fryktet en boligsituasjon uten BPA, der assistansen ikke nødvendigvis ville være knyttet opp til enkeltvedtak, forteller mor og far til Kjetil.

De visste at Kjetil ikke ville trives med å leve et liv basert på relativt strenge rammer, og hjelp og avlastning knyttet til faste tider. Kjetil var ikke en gutt som trivdes i sofaen, men som ønsket å leve et mest mulig aktivt liv. Helt fra Kjetil var liten har opplevelser og aktiviteter utgjort en stor del av livet.

Ble møtt med respekt

Målsettingene om bolig og BPA ble innfridd ganske fort. Likevel var det ikke slik at alt gikk på skinner.

– I likhet med de fleste andre familier som har barn med funksjonsnedsettelse og store hjelpebehov, har også vi måttet kjempe for å få gjennomslag for våre valg og behov, konstaterer familien.

Samtidig understreker familien at Vennesla kommune har møtt dem med respekt, forståelse og samarbeidsvilje. Det har vært tydelig for dem at kommunen er opptatt av å legge til rette for at enkelte familier kan ha ulike ønsker, drømmer og mål, og at det ikke er en løsning som passer alle.

Arv, startlån og etableringstilskudd

Boligkjøpet ble mulig gjort ved hjelp av forskudd på arv, men også innvilgelse av kommunale støtteordninger som startlån, etableringstilskudd og tilskudd til tilpasning. Dette har resultert i at Kjetil bor midt i sentrum i en moderne og veldig funksjonell leilighet. I tillegg har Kjetil fått innvilget en BPA-ordning som ikke er så vanlig, men som gir gode muligheter.

– Kjetils BPA-ordning kalles medlevertturnus, eller langturnus, som Vennesla kommune selv kaller den, forteller familien.

Alltid en assistent med seg

Ordningsfungerer slik at det er fire ansatte i ordningen, to 100 % stillinger, en 63 % stilling og en 80 % stilling. For det meste har Kjetil et vedtak på 1:1,

men i noen tilfeller der han trenger ekstra hjelp har han også noen 2:1 timer.

Timene er spesifisert i vedtaket fra kommunen. Med denne ordningen har Kjetil alltid en assistent boende og værende hos seg, derav navnet medlevertturnus.

I denne ordningen er de ansatte på jobb en uke på, og to uker av. I den uka den ansatte er på jobb, har den hvilende nattevakt, samt fri seks timer på dagen. I disse seks timene er Kjetil på jobben sin på Måneglytt, et kommunalt håndverk- og dagsenter. På denne arbeidsplassen har Kjetil en fast assistent, en fast dagvakt, som inngår i den nevnte turnusen.

Arbeidsleder og medarbeidsleder

Det er kommunen som har ansvaret for Kjetils BPA-ordning, men det er Kjetil selv som er arbeidsleder. Knut Fredrik, Kjetils far, er medarbeidsleder.

– Dette har vi gjort for å ansvarliggjøre Kjetil, og utfordre han på å ta selvstendige valg. I praksis innebærer det at han åpner personalmøtene, og at han utfordres på å svare på en del problemstillinger som vi tar opp, presiserer familien.

Det er Knut Fredrik som setter opp timelister, og sørger for at de ansatte får tatt ut avspaseringsdager og feriedager. Alle ansatte har ferie i juli. Da sørger familien selv for at Kjetil får den nødvendige hjelpen og oppfølgingen.

“

Han trives godt i de tette og nære relasjonene han har, og ordningen sørger for at han kan leve det aktive og selvstendige livet han ønsker seg.

Solvår, mor til Kjetil

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

”

Ifølge Knut Fredrik har familien erfart at det er nyttig å langtidsplanlegge turnusen. De setter derfor opp en turnusplan som går over et helt år, fra 1. august til 30. juni. Da settes det også av tilstrekkelige dager til avspasering og avvikling av den femte ferieuka. I tillegg til å administrere timelister, er familien med i ansettelsesprosesser, og de følger opp med personalmøter og egne medarbeidersamtaler.

Godkjennes hvert år

Selv om en medlevertturnus til sammen, etter en årlig gjennomsnittsberegning, ikke overstiger fastsatt timeantall, må denne arbeidstidsordningen godkjennes hvert år. Det er en viss spenning knyttet til slike søknadsprosesser. Samtidig er planleggingen og organiseringen som ligger til grunn for turnusen så gjennomtenkt at sannsynligheten er stor for at turnusen også i framtida forblir godkjent.

– Medlevertturnus passer ikke for alle. For noen kan det være krevende å ha andre mennesker så tett på seg uke etter uke, men for Kjetil fungerer dette veldig godt. Han trives godt i de tette og nære relasjonene han har, og ordningen sørger for at han kan leve det aktive og selvstendige livet han ønsker seg, forteller Solvår, moren til Kjetil.

Medlevertturnus – en måte å organisere BPA på

Denne ordningen passer for deg som har et stort assistansebehov, og innebærer at du alltid har en assistent med deg hele døgnet.

Dine assistenter jobber turnus. Ordningen kan eksempelvis innebære vakter på en uke om gangen, etterfulgt av to uker fri. De som har vakt kan også ha fri noen timer på dagtid, mens du har funksjonsassistent med deg på jobb.

Ordningen innebærer at du kan være nødt til å søke dispensasjon fra enkelte bestemmelser i arbeidsmiljøloven.

MEDBESTEMMELSE

Som hovedregel er det du selv som bestemmer hva, hvor, når og hvordan du ønsker assistansen.

Foreldre må ikke glemme at barn og ungdom under 18 år skal høres i avgjørelser som gjelder dem.

Pasient- og brukerrettighetsloven sier at barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, skal gis informasjon og høres. Deres mening vektlegges i samsvar med alder og modenhet. Jo eldre barnet er, jo mer skal man lytte.

LENKER OG LITTERATUR

NYTTIGE LENKER

Boligtilpassing (Nav og Husbanken):

http://biblioteket.husbanken.no/arkiv/dok/HB/Boligtilpassing%20brosjyre_2012.pdf

Riksrevisjonens Revisjonsrapport 2018 om Rett hjelpemiddel til boligtilpassing for personer med nedsatt funksjonsevne: <https://www.riksrevisjonen.no/globalassets/rapporter/no-2019-2020/boligtilpasning.pdf>

Rundskriv fra Helse- og omsorgsdepartementet til kommunene I-9/2015: https://www.regjeringen.no/contentassets/bd58818a87cc4a109a6d29b4d0dc615a/rundskriv_i-9-2015_bpa.pdf

Helsenorge: <https://helsenorge.no/rettigheter/brukerstyrt-personlig-assistanse-bpa>

CP-foreningen: <https://www.cp.no/om-oss/voksen/bpa---hvordan-gar-du-frem/>

<https://www.lovdatab.no>

Helsedirektoratets opplæringshåndbok i BPA: https://www.helsedirektoratet.no/brosjyrer/opplaeringshandbok-brukerstyrt-personlig-assistanse-bpa/Opl%C3%A6ringsh%C3%A5ndbok%20brukerstyrt%20personlig%20assistanse%20BPA.pdf/_/attachment/inline/dda589ba-d02e-4674-a225-44e3a0e465d7:ea3957e2082512805488d2121f7c0d009671d23f/Opl%C3%A6ringsh%C3%A5ndbok%20brukerstyrt%20personlig%20assistanse%20BPA.pdf

ANBEFALT LITTERATUR

Grue, Lars og Rua, Marte:

«To skritt foran – Om funksjonshemming, oppvekst og mestring», 2013

Skarstad, Kjersti:

«Funksjonshemmedes menneskerettigheter – Fra prinsipper til praksis», 2019

Tøssebro, Jan (red):

«Hverdag i velferdsstatens bofellesskap», 2019

STIFTELSEN
DAM

CP-FORENINGEN

Bergsalleen 21, 0854 Oslo

T: 22 59 99 00 post@cp.no